

Bir Fırtınadan Kalan Miras: 1968

Eğlenceler, toplantılar, tartışmalar, gösteriler sona ermiş gibi görünüyor. 68'in 40. yıldönümü adına Mayıs ayından beri yoğun bir medyatik taarruza paralel olarak sol içinde de bir 68 rönesansına tanık olduk. Kimileri bu durumun 1968'e uyarlanarak, 68 hafta süren Hatırla Sevgili adlı televizyon dizisinden, kimileri de gençlik kesimindeki yeni bir radikalleşmeden kaynaklandığı görüşünde. Her ne olursa olsun 68'in 40. Yılı, gündeme damgasını vuran AKP davasına, Ergenekon iddianamesine ve Kürt direnişine karşı neredeyse topyekün seferberliğe rağmen, yoğun yaşandı.

1968'de Türkiye'de ve dünyada neler olduğu yeterince yazıldı, söylendi. O dönemin hikayesini öğrenmek ya da hatırlamak isteyenler en başta *İşçi Mücadelesi*'nin Mayıs-Haziran 2008 tarihli sayılarından ve diğer sol, sosyalist yayınlardan yeterince bilgi toplayabilirler. Ama 68'in arka planını görmeden 68 direnişini tek başına Avrupa'daki rüzgarın Türkiye'ye yansımaları olarak değerlendirmek doğru olmaz. 68 direnişi, Türkiye'nin iç dinamiklerinden ayrı düşünülemez. 1961 Anayasasının getirdiği nispi özgürlük ortamı, TİP'in, DİSK'in ve 68'in gündeme gelmesinde önemli bir kilometre taşıdır. Nasıl ki, 1919-22 ihtilali Anadolu'da devlet kapitalizmiyle atbaşı giden finans kapital egemenliğini ürettiyse, 1950 seçimleri, ekonomik olarak iyice palazlanan burjuva sınıfının, politika sahnesinde çok partililik adına egemenliğini ve nihayet 27 Mayıs da finans kapitalin ekonomide değil, siyaset alanındaki egemenliğine set çekme çabasını üretti. 27 Mayıs'ın ürünü olan 1961 Anayasa'sı, 27 Mayıs'ı gerçekleştirenlerin iradelerinden bağımsız olan nispi bir aydınlanma belgesi olarak Türkiye toplumunun gidişatına damgasını vurdu. 27 Mayısçıların iradelerinden bağımsızdır, ama yapılarından bağımsız değildir. Çünkü o yapı, sadece finans kapitalin siyasi iktidarını değil, Türk ordusunun da geleneksel hiyerarşik yapısını paramparça etmiştir. Yüzbaşı ile albay rütbesi arasında kalan kesim, bir bakıma orgeneralin bile üzerine geçen bir yapılanmayı, bir başarılı ve iki başarısız darbe girişimiyle (22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963), 1963'ün ortasına kadar sürdürebildiler. 1965'de Adalet Partisi'nin seçim zaferi sonucunda başbakan olan Süleyman Demirel'in, daha iktidarlarının ilk aylarında, "bu Anayasa ile devlet yönetilemez" biçimindeki tepkisi, bir yandan 61 Anayasasına, diğer yandan da onu Türkiye'yenin başına 'bela' edenlere yönelikti. Bu tepki 12 Mart 1971 askeri müdahalesinin ertesinde Nihat Erim-Sadi Koçuş ikilisinin paşaların direktifleri doğrultusunda, 61 Anayasasını bir yığın maddesini budamasıyla sürdü. Nihayet 12 Eylül paşaları, 61 Anayasası'nın cenaze namazını kılarak, o anayasanın gelmesine neden olanlardan ve bizzat 61 Anayasası'ndan intikamlarını almış oldular. Çünkü o Anayasa'nın gelmesine neden olan yüzbaşı-albay kadrolaşmasının daha önceleri ordu içinde yaratmış olduğu hiyerarşik parçalanma geleneğiyle de hesaplaşmış oldu. Devrimler tarihinin de doğruladığı gibi, ezilenler kadar ezenler de mevcut ordunun hiyerarşisi parçalanmadan, bir proleter devriminin zaferinin olanaksız olduğunun bilincindedirler. İşçi sınıfının tarih sahnesinde olmaması bile, bu hiyerarşik parçalanmayı affettirmeye yetmedi.

Kısacası 1961 Anayasası'nı gündemden ve tarihten silebilmek için iki askeri müdahale gerekti.

İşte Türkiye 1968'e geldiğinde, bir yandan 61 Anayasası ve arkasındaki serüven, bu anayasanın ürünü olan nispi özgürlük ortamında legal bir sosyalist parti ve sola açık bir entelejansiyanın varlığına tanıklık ediyordu. Cumhuriyet tarihinde ilk kez, bu denli bir toplumsal bereketlilik ortamı yaşanıyordu ve bu yüzden de dünyada esen devrimci rüzgarlara eşlik etme yolu açılmıştı. O yoldan dünyanın 68'iyle buluşmak, artık kaçınılmaz olmuştu.

Peki ama bu 68'liler denen insanlar kimlerdi? Demir Küçükaydın bunu çok yalın ve veciz olarak ifade ediyor: "68'li prototip olarak şöyledir. Sosyalisttir. Sosyalizme genellikle lise çağlarında veya üniversiteye gelir gelmez TİP (Türkiye İşçi Partisi) saflarında katılmıştır. Öğrenci hareketi içinde radikalleşmiş ve TİP kabuğunu parçalayarak Dev-Genç'li olmuştur. Sonra da ya dağa çıkmış ya işçiler arasına gitmiş, 12 Mart dönemi sonrasında da, eğer ölmemiş ise, genellikle kendini radikal sol gruplardan birinin yöneticisi olarak bulmuştur. Ne var ki, basın bunları 68'li olarak tanıtmamaktadır. Bunların arasında fire sanıldığından çok daha azdır. Kelimenin gerçek anlamında 68'liler 150 kişiyi bulmaz. O dönemin Dev-Genç ve FKF kulüp yönetim kurulları ve organlarının listeleri bu sayı hakkında iyi kötü bir fikir verir. Bunların aşağı yukarı üçte biri ölmüştür. Üçte biri sisteme entegre olmuştur, üçte biri de hala bir solcu veya sosyalist olarak yoluna devam etmektedir. Aşağı yukarı budur durum. O geri kalan ve ortalıkta dolaşan binlerce kişi, 68 yükselişinin dalgasına kapılmış geniş kitleyi oluştururlar. Kelimenin bu geniş anlamında 68'li sayılabilirler ancak."¹

68'e Milliyetçi İpotek Çıkartması

Demir'in sözünü ettiği geriye kalan elli civarındaki kişinin konumları da 68'in 40. yıl faaliyetlerinde açık seçik su yüzüne çıkmıştır. Bugünkü 68 değerlendirmesi üç temel yaklaşımda ifadesini bulmaktadır. Bunlardan birincisi, 68 döneminden geriye kalanların bir bölümünü oluşturan Yurtsever Cephe, TKP, 68'liler Vakfı vs. gibi ulusalcı "sol" kimliğiyle ortada olan kesimdir. Bu kesim dönem ve koşul farkı gözetmeksizin 68 direnişini, tüm içeriği ve sloganlarıyla kendilerinin günümüzdeki konumlarına uygun biçimde taşıyarak, milliyetçi bir söylemin merkezini oluşturmak için kullanıyorlar. Bunlar 68 başkaldırısını salt bir anti-emperyalizm direnişi olarak algılıyorlar.² 68'liler Vakfı adı altındaki milliyetçi kuruluşun beyan, bildiri ve söylemlerinin medyada yıllardır milliyetçi cepheyi güçlendirmek amacıyla malzeme olarak kullanıldığı biliniyor. 68 döneminin radikalizmini 2000'li yılların milliyetçisine ipotek etme çabaları, medya tarafından gereğince ödüllendiriliyor. Örneğin 68'e ilişkin olarak medyanın ünlü TV kanallarının düzenlediği açık oturumlarda en başta bu kesimin temsilcileri boy gösterdiler. Ali Kırca ve Ahmet Hakan 68'i anma adı altında bir avuç dönem ve sol liberali televizyon ekranlarına getirerek özellikle Deniz Gezmiş'in vatanseverliğini kanıtlama telaşı içinde inanılmaz mizansenler düzenleyerek temsil ettikleri medya tekellerine hizmette kusur etmediler.³

¹ Demir Küçükaydın, *Otobiyografik Yazılar (Bir Sosyalistin Teorik ve Politik Evrimi)*, Köxüz Web Sitesi.

² Bu kesimin 68'liler Birliği Vakfı adıyla bir kuruluşları ile Mustafa Kemal portresi altında Bursa nutkuyla okuyucuyu karşılayan 68'liler Dayanışma adlı bir internet sitesi de var. Kemalist ve milliyetçi 68'lilerin Vakfı ve sözünü ettiğimiz milliyetçi siteyi, 68'liler Dayanışma Derneği ve Derneğin sitesiyle karıştırmamak gerekir. 68'liler Dayanışma Derneği milliyetçi söylemlerden uzak, Ankara'da konumlanmış 68'lilere aittir. Ankara'daki 68'liler Derneği'nden Halil Çelimli, *derneğin kapısının milliyetçilere kapalı olduğunu* söylemiştir.

³ Ali Kırca'nın itinayla seçtiği 68'li ulusalcılarla müzik eşliğinde yaptığı eğlenceli oturuma oturtulan, çete reisi Aladdin Çakıcı'nın avukatı ve lokantalar patronu Bozkurt Nuhoglu'yu Deniz'in arkadaşı diye sunduğu orta oyunu ibret vericiydi. Hiçbir zaman marksizme bulaşmamış olan ve üniversite işgali döneminde tesadüfen Deniz'le tanışan, CHP'ye indeksli öğrenci teşkilatının başındaki bu kişinin baş aktör olarak sahneye taşınması görülmeye değerdi. Her türlü milliyetçi söylemin egemen olduğu oturumda Deniz'in avukatı Halit Çelenk'in onun idam sehпасındaki son sözlerini dile getirmesinin engellenişi gözden kaçabilir miydi? Orada bulunan Deniz'in kardeşinin Ali Kırca'nın bu saygısızlığına müdahale etmesi bir yana, boynunu bükerek onay vermesi ibret vericiydi. Bir Ertuğrul Kürkçü'nün, Ergun Aydınoglu'nun, Demir Küçükaydın'ın, Oktay Etiman'ın, Gün Zileli'nin, Nail Satlıhan'ın varlığına nedense tanık olunamadı. Bir diğer medyada da Ahmet Hakan'ın laubali bir havayla "Deniz Gezmiş milliyetçi mi yoksa Marksist-Leninist miydi?" yollu sorusuna muhatap olan sözümona Deniz'in arkadaşları olarak sunulan Celal Doğan gibi kaşarlanmış burjuva politikacısıyla, Hasan Cemal adlı burjuva liboşuna telefonla Cihan Alptekin'in kardeşine suç ortaklığı yaptırabilmek için bu sanatta uzmanlaşmış olmak gerek. Daha 1967 yılında Türkiye İşçi Partisi'nin Üsküdar ilçesine üye olan ve beş yıl sonra da idam sehпасında "Yaşasın Marksizm-Leninizm" diye haykıran bir devrimcinin sosyalizme olan inancını sorgulama küstahlığını giren bu gazeteci soytarısının bir tek amacı olabilir: genç kuşakların kafasını karıştırmak ve devrime olan olası inançları sarsmak. . Deniz'in ve Cihan'ın kardeşleriyle birlikte kanaldan kanala taşınan milliyetçi söylem, günümüzün gençliğini milliyetçi prangalara mahkum etmek amacına hizmet etmekten başka bir işe yaramadı.

Anti- emperyalizm retoriğini 68'in koşullarından kopararak günümüzde sürdürmek, yabancı kapitalizm düşmanlığı yapmak sadece milliyetçiliği derinleştirmektir. Çünkü eski antiemperyalizm uluslararası baskıya karşı bir direnişi ifade ediyordu. Bugünkü milliyetçi vurgulu içe kapanmacı milliyetçilik ise, tutucu muhafazakâr bir ideolojiyi içinde barındırıyor. O yüzden bugün mesela ulusalcılıkla milliyetçilik, Batı düşmanlığı, yabancı düşmanlığında birleşiyorlar. Burada bir ittifak oluştu. Bu da eski anti-emperyalizm ile bugünkü anti-emperyalizmin aynı olmadığını gösteriyor. Oysa ki, gerçek devrimcilik kapitalizmle hesaplaşmak, onun devleti ve ordusuyla barışık olmamaktan geçer. Anti-emperyalizmde merkezileşen bir siyasi söylem, yabancı kapitalizme karşı olmaktır, kapitalizme değil. Yerli kapitalizmin ordusuna, polisine, kurumlarına karşı bir mücadeleyi merkez almadan, 'bağımsız Türkiye' demek 'yerli ve bağımsız' olan ne varsa ondan yana olmak demektir. Anti-emperyalizm hiçbir zaman tek bir ülkenin bağımsızlığı anlamına da gelemez, çünkü emperyalizm bir dünya sistemidir ve dünya ölçeğinde yenilgiye uğratılabilir. Küresel bir olgu olan emperyalizmin tek bir ülkenin sınırları içinde yenilebileceğini düşünmek sadece milliyetçi bir hayaldir. Günümüzün milliyetçi sosyalistlerinin ağzından enternasyonalist bir slogan duyabiliyor musunuz? Bunlardan Kürt kurtuluş hareketine karşı şoven bir milliyetçilik dışında en ufak bir dayanışma belirtisi görebiliyor musunuz? Bunlar sadece kendi milletleri için anti-emperyalisttirler ve bunu da milliyetçiliklerini maskeleyerek için kullanıyorlar. Cenova, Sevilla, Selanik ve Rostok'da dünya kapitalizminin patronlarına karşı anti-globalizm direnişlerine katılan günümüzün devrimci gençleri arasında 'anti-emperyalist'lerimizi hiç gördünüz mü? Onlar 'Bağımsız Türkiye' sloganı ile yabancılardan bağımsız bir yerli kapitalizmin hayalini yaşıyorlar. Sermayenin bizzat kendisine değil bayrağının rengine karşılar. O yüzden de bugün 'Bağımsız Türkiye' sloganından daha gerici ve milliyetçi bir slogan olamaz. 68'de anti-Amerikan sloganlar atıldığında, eylemler yapıldığında ve 'Bağımsız Türkiye' diye bağırıldığında MHP'li faşistlerin yanıtı çok yalındı: "Komünistler Moskova'ya!". Çok da haklıydılar. Çünkü Amerika'ya karşı tavır, dünyanın üçte birinde kollektivist bir toplumsal yapının egemen olduğu diğer bloktan yana olmak anlamına geliyordu. Bu yüzden de devlet ve onun Nato'ya indekslenmiş ordusu ve polisi gerçek kimliğini gösteriyordu. 68-71 arasında Ülkü Ocakları'yla polisin akrabalığı ve 12 Mart 1971 müdahalesinin arkasından zamanın Genel Kurmay Başkanı Memduh Tağmaç'ın "*müdahale zorunluydu, çünkü toplumsal uyanış ekonomik gelişmenin çok önüne geçti*" mealindeki sözleri hatırlardadır. Bu tür sloganlar ve eylemler egemenlerin devletine derinden dokunuyordu. Bugün meydanları gelincikler gibi dolduran Türk bayraklarının gölgesindeki anti-amerikancılığa karşı herhangi bir polis müdahalesi ya da faşist saldırı gördünüz mü, duydunuz mu? En ufak bir işçi mitingine ya da gösterisine devletin nasıl acımasızca saldırdığını bilmeyen var mı? İki yıl üst üste 1 Mayıs'larda polisin işçilere karşı canavarlığı hafızalardan silindi mi? 68'li milliyetçilerimizden, ulusalcı sola, oradan da MHP'ye ve CHP'ye kadar uzanan anti-amerikancı bir popüler kültürün, ülkenin açları, yoksulları, ezilenleri için hiçbir umut taşımadığını marksistlikten vazgeçtik, biraz olsun dürüstçe düşünen herkes kabul eder. Yapılan tüm anketlere göre, Türk halkının yüzde doksan beşi Amerika'ya karşıymış! Demek ki, Türk halkının ezici bir çoğunluğu anti-emperyalist olmuş da haberimiz yokmuş! Milliyetçi dalganın ürünü olan bir yabancı düşmanlığını 68'in kapitalizmi yıkmaya niyetlenen anti-

---

Bu arada 68'in medya devlerinin reklamları kadar gösterişli olmasa da devrimci bir biçimde anıldığı ve tartışıldığı alternatifler de yok değil. Örneğin Hayat TV'de Ertuğrul Kürkçü, Hacı Tonak ve Aydın Çubukçu'nun da aralarında bulunduğu açık oturum, 14 Mayıs'da Yıldız Teknik'de Ergun Aydınoglu, Ragıp Zarakolu, Gün Zileli ve Veysi Sarısözen'in konuşmacı olarak katıldığı toplantı bunlar arasında zikredilebilir. Aynı günlerde Mersin'de 68'le birlikte Deniz Gezmiş ve yoldaşlarının 6 Mayıs'daki idam yıldönümlerinde yapılan anma toplantısına katılan üç binden fazla genç, Ertuğrul Kürkçü'nün 68'e ve bugüne devrimci yaklaşımını sloganlar ve coşkuyla kucaklarken, Celal Doğan gibi ısmarlama getirilen şark politikasını yuhalarla kürsüden uzaklaştırmayı başarabiliyordu.

emperyalizmine bulaştırmayın, gurur duyduğunuz milliyetçiliğinizi adı 68’li de olsa, ‘Vakıf’ların içinde tutunuz.⁴

Marx, “*bütün ölmüş kuşakların geleneği...yaşayanların beyinleri üzerine kabus gibi çöker. (Ve yaşayanlar) tam da böyle devrimci bunalım çağlarında geçmişin ruhlarını kaygıyla yardıma çağırılar, onların adlarını, sloganlarını ve kılıklarını ödünç alır, yeni tarih sahnesine zamanında saygın olan bu kılıkla ve ödünç alınmış dille çıkmaya çalışırlar*” der.

Bugünün dünyasına ilişkin olarak marksist çözüm ve seçenekler sunamayanların, Marks’ın dediği gibi geçmişle ve hem de o geçmişi kendi tarihinde dondurarak bugüne taşıyarak, varlıklarını sadece geçmişte yaşayanlara borçlu olduklarını hiç düşündüler mi acaba?

68’in Alt Yapısı: Kemalizm-Stalinizm ve Liberal Saldırı

1968 bir başka cephede de ‘baharını yaşadı’. ‘Sol’ liberaller denen kesim fırsatı iyi ve zamanında yakaladığını düşünerek, milliyetçi soldan eksik kalan alana yerleşmekte gecikmediler.⁵

24 Mayıs 2008 tarihli Taraf gazetesinde şimdiye kadar adını duymadığımız bir kişinin, provakasyon kokan yazı başlığıyla karşılaştık: “*Deniz’lerin Yolu Bizi Nereye Götürür?*” Yazıyı bir solukta okuyunca kuşumuzun yerinde olduğu kanıtlanmış oldu. Bu küstaha haddini bildirme konusundaki öfkeyi, önce kimi yoldaşlarla paylaştıktan sonra, bu kişinin kimin nesi olduğunu merak ettik. Yazının sonunda kendini Toplum ve Politika Enstitüsü Genel Koordinatörü olarak takdim eden imza sahibinin, Taraf gazetesinde arzı endam etmesi elbette bir rastlantı değildi. Bir web sitesinde bu kişiyle yapılan kısa röportajda kendisini ‘liberal demokrat’ olarak takdim ettiğini gördük. ‘Liberal demokrat’ ne anlama geliyor? Eskiden beri kapitalist sözcüğü pek muteber değildir. İnsanlara sık sık ‘pis kapitalist’ dendiğini herkes bilir. Bunun yerine daha sosyetik bir terim olarak algılanan ‘liberal’ sözcüğünü kullanmak moda olmuştur. Bunun yanına bir de ‘demokrat’ eklersen, al sana elma şekerine bulanmış ‘tertemiz’ bir Batıcı ‘aydın’ tipi. Toplumsal ilişkilerde liberalizmin yani kapitalizmin, siyasi ilişkilerde de kapitalist toplumun üst yapı biçimlerinden birisi olan burjuva demokrasinin sözde entellektüel beğçisisin artık. Emekçilerin, ezilenlerin, yoksulların dünyasıyla en ufak bir ilişkisi olmayan böyle bir ideolojinin temsilcisinin 68 ve

⁴ 17 şubar 2005 tarihli Birgün gazetesinde Dev-Genç’in genel sekreterlerinden ve 68’liler Derneği başkanı Ruhi Koç, 68’liler vakfından ayrılışlarını ve yeni 68’liler Dayanışma Derneği’ni kurumalarının nedenini şöyle anlatıyor: “Vakıf yönetimi, Rauf Denktaş’ın mitinglerini düzenlemeye başladılar. MHP, BBP gibi partilerle birlikte. Vakfın Kıbrıs konusunda Rauf Denktaş’ın arkasında saf tutmasına tepki gösterdik. Bunu 68 ruhuyla bağdaştıramadık. 68’liler kamuoyunda “kızıl elmacı” olarak tanınmaya başlayınca biz de derneğimizi kurduk. Birçok 68’li vakıftan ayrıldı.”

Bu arada Yener Orkunoğlu *online-Gündem* adlı internet sitesinde 68’in 40. Yıldönümüne ilişkin olarak İstanbul’da dinleyici olarak katıldığı iki panele ait izlenimlerini şöyle aktarıyor: “*Mustafa Zülkadiroğlu, Deniz’in arkadaşı olduğunu belirterek yaptığı konuşmada, Deniz Gezmış’in Kemalist, hatta ‘Türkçü’ olduğunu iddia edecek kadar ileri gitti.*

Zülkadiroğlu, ‘Türkiye’deki 68 Hareketi, Batı’daki 68 Hareketi’nden daha ileri bir hareketti’ şeklinde gerçekçi olmayan ve çok abartılı bir söylem tutturdu. Batı’daki 68 Hareketi’ni küçümsemek, Türkiye’deki 68 Hareketi’ni yükseltmek doğru bir tutum değil. Bu tutum, Türkiye’deki birçok entellektüelin yakalandığı hastalığı gözler önüne sergiliyor. Türkiye’deki entellektüeller, Türkiye merkezli düşünmüyorlar; Türkiye’yi dünyanın merkezine koyuyorlar. Başka ülkelerde olup bitenler, onları ilgilendirmiyor.

Zülkadiroğlu’nu iki defa dinleme olanağım oldu. Onun konuşmalarından çıkardığım sonuç şu: O, milliyetçiliği kızıl renge boyamak isteyen, teoride sosyalist, pratikte milliyetçi olan biri.

68’liler Birliği Vakfı hakkında şu izlenimi edindim: 68’liler Birliği Vakfı’nın içindekilerin çoğunluğu ulusalcı, çok küçük bir kısmı sosyalisttir. Bir başka deyişle, 68’liler Birliği Vakfı, ulusalcıların egemen olduğu bir vakıf konumundadır.” Emekli subaylar derneğinden farkı olmayan 68’liler Dayanışma Vakfı ilişkin olarak bu değerlendirmeler yeterli fikri vermiyor mu?

⁵ Ulusalcı solu ve ‘sol’ liberalizmi ideolojik olarak iyi tanımak için okuyucuya Sungur Savran’ın *Devrimci Marksizm*’in 2. Sayısındaki Burjuva sosyalizmi ve 5. Sayısındaki ‘Sol’ liberalizm başlıklı yazılarını öneririz.

Deniz Gezmiş üzerine yapacağı yorum peşinen bellidir.⁶ İşte ustası Murat Belge'nin peşine takılan bu liberal projenin çömezi de hayalinde burjuva demokrasisine giden yolda engel olarak gördüğü yeni bir kitlesel radikalleşme ve devrim dalgası tehditine karşı genç kuşakları geleneksiz ve köksüz bırakabilmek için, devrimcilik adına, sosyalizm adına geçmişten kalan tüm olumlu mirası tahrir etme yolunda kolları sıvamış.

Bakın çömez ne diyor: *"Türk 68'lilerinin, Deniz'lerin yolu evrensel vizyonu olan bir yol asla değildi. Enternasyonalist değil sapına kadar ulusalçı bir yoldu yürüdükleri. O 68'lerin yolda yürürken attığı tohumlar bugünün Ulusalçılık denilen fecaatinin teorik zeminini oluşturdu."*

Toplumsal konularda cehalet, tarih bilincinden yoksunluk içinde olursan ve en önemlisi saldırdığın ideolijinin yani ezilenlerin ideolojisine karşı, egemenlerin ideolojisinin şakşakçılığını yaparsan, bu sonuca varmakta zorluk çekmezsin. Üstüne üstlük bir de içinde kıvrandığın aşağılık kompleksi bunlara eklenirse, Deniz Gezmiş'e ve 68'e karşı duyduğun kin daha iyi anlaşılır.⁷

'Ulusalçılık denen fecaatin' gerçek kaynaklarının genel olarak 68 ve özel olarak da Deniz Gezmişlerden kaynaklanmadığını, kısa bir tarihsel gezinti ile kanıtlamak zorundayız ki, tahrifat ve iftiralar boşa çıkabilin.

Daha önce de söylediğimiz gibi 68'in, Deniz Gezmiş ve Mahir Çayan'ların direnişinde ulusal bir kabuk vardı ama özü itibarıyla devrimci ve enternasyonalist bir içeriğe sahipti. Hele bugünkü ulusalçılığın günah keçisi olmaya hiç layık değillerdir.

1967 yılında Deniz Gezmiş İstanbul Üsküdar ve Mahir Çayan da Ankara Çankaya ilçesinde zamanın Türkiye İşçi Partisi'ne (TİP) üye olarak sosyalist mücadeleye başladılar. Onların daha TİP'te başlayan, 68'le devam eden ve 12 Mart 1971 ertesinde noktalanmış sosyalizm yolculuklarını iyi anlayabilmek için, yaşadıkları dönemin siyasi yapılanmasını bilmek gerek. TİP'le başlayan, MDD (Milli Demokratik Devrim) ile gelişen ve nihayet bağımsız kendi örgütlenmeleriyle sona eren o dönemin politik anatomisi çizilmeden Deniz ve Mahir anlaşılabilir.⁸

Onların üye oldukları bu partinin önemli yöneticileri, ellili yıllarda bir biçimde TKP'ye bulaşmış ya da yakın durmuş akademisyenlerle, kısmen de sendikacı ve aydınlardan oluşuyordu. Sadece Deniz ve Mahir için değil, dar anlamda yani FKF ve Dev-Genç yönetimlerini oluşturan 68 kuşağı için ilk siyasal örgüt deneyimi de TİP'de yaşanmıştır.

---

⁶ *Radikal*'den *Taraf*'a transfer olan Murat Belge'nin çömezlerinden biri olduğuna da kuşku olmayan burjuvanın bu yeni evlatlığına yazdıklarını yedirtmek her devrimci marksistin görevidir. Gençliğinde sosyalizme bulaşan, orta yaşlılığında sosyalist ansiklopedicilikle iştigal eden ve yaşlılığına yaklaşırken de, bizzat kendisi değil 'liberal demokrat' çömezlerini Türkiyeli marksistlerin mirasına saldırtan 'sol' liberalizmin siyasi pasaportu Murat Belge, burjuvazinin mühürüyle AB vizesini almıştır. 'Sol' liberalimiz, Ertuğrul Kürkçü ile Milliyet gazetesinin 18 Ağustos'da yaptığı röportaja 19 Ağustos'da *Taraf*'da sözümona cevap yetiştirmeye kalkarken, "Birlikim'i yayımladığım dönemlerde öncelikle Marksist sola hitap ettiğimi hissederdim. Şimdi (Yeni Gündem'den beri) böyle değil, bütün topluma bir şey söylemek üzere açıyorum ağzımı." diyor. Aslında gevelediği ama açık olarak dile getiremediği şu: "Ben bir zamanlar marksisttim ve marksist sola hitabederdim ama köprülerin altından çok sular aktı ve şimdi toplumla AKP arasında katalizör rolü oynayarak, Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne doğru ilerletmek çabası içindeyim."

Çömez Kütahyalı'nın, ustası için şu yazdıkları gerekçemizin ne denli haklı olduğunun bir göstergesidir: "Türkiye'nin bas baya açık hava hapishanesi olduğu günlerde dahi daha dünyalı, evrensel daha birey ve vicdan merkezli bir sol anlayışı savunmaya çalışan ve bulunduğu mevziyi terk etmemek için özel gayret göstermiş Murat Belge gibi isimleri de Türk solu zaten fakir olan entelektüel skalasından çıkarırsa, geriye zaten Türk solu adına hiçbir "umut ışığı" kalmaz, kalamaz..." (*Taraf*, 21.06.3008)

⁷ Kütahyalı'nın saldırılarına "*Deniz'in idam edildiği yaşlarda olan bir genç olarak, Deniz ile aynı yıllarda doğmuş, o dönem üniversitede okuyan, 68'li olmakla övünen bir anne ve babanın oğlu*" diye başlaması, kendinde fazla yetenekler gören bu hasta ruhta bir kıskançlık ve hasisliğin de barındığını eleveriyor.

⁸ Bu anlamda en önemli kaynak Ergun Aydınoglu'nun *Türkiye Solu 1960-80* adlı çalışmasıdır.

Peki TİP denen ve 1965 seçimlerinde 300.000'e yakın oy alarak milli bakiye sistemi sayesinde parlamentoya 15 milletvekili sokan bu parti ideolojik gıdasını nereden alıyordu? En başta Sovyetler Birliği ve onun Türkiye şubesi diyebileceğimiz TKP'den. Yurt dışında bir avuç mülteci olarak yaşayan 1951 davası sanıklarından Zeki Baştımar'ın etrafındaki grupla, Türkiye'deki TKP yöneticileri arasında, 1965 seçimlerinde TİP'in desteklenmesi konusunda herhangi bir çelişki yoktu.⁹ Ancak TİP'in 65 seçimlerindeki yöneticilerinin bile pek beklemediği göreceli zaferi, seçim ertesinde bir sarhoşluk yarattı. Bu sarhoşluğun ürünü, henüz seçimlerden bir yıl sonra TİP lideri Aybar'ın ağzından "1969 seçimlerinde başa güreşeceğiz" haykırışıyla yeni bir dönemin habercisi oldu. Aybar'ın hayallerine bir süre sonra Yön dergisinin baş yazısında, Doğan Avcıoğlu tarafından "TİP Nereye Gidiyor" başlığıyla gelen yanıt, bir bakıma TİP'in kaderinin belirleyicisi oldu. Doğan Avcıoğlu TİP'in parlamentarizm batağına saplanmak tehlikesiyle karşı karşıya olduğu uyarısını yaparak, TİP'in toplumdaki dinamik güçlerden yani asker-sivil aydın zümre diyebileceğimiz kesimden tecrit olmasının, kurulu düzene teslim olmak anlamına geleceğini vurguluyordu. Doğan Avcıoğlu'nun bu türden bir uyarıda bulunması kendi projesi için anlaşılabilir birşeydi.¹⁰ Yön dergisi genel planda marksistlere, 'sol' kemalistlere, aydınlara sayfaları açık olan radikal bir yayındı.¹¹ Özellikle Cezayir Kurtuluş Savaşı'nın zaferini, Mısır'da Nasır'ın iktidarını, Irak ve Suriye'de Baasçı milliyetçiliği ön plana çıkaran ve Sovyetler Birliği ile dostluğu vurgulayan anti-emperyalist ve kendini toplumcu olarak tanımlayan bir yayın organıydı. Yön sadece haftalık bir dergi değil, arkasındaki Sosyalist Kültür Derneği ile birlikte o dönemin aydınlarını da etkinliği altına alan bir hareketti. Uzun yıllar sonra 1965'de Nazım Hikmet'in şiirlerini ilk kez legal olarak Yön'ün sayfalarında yayınlanmaya başlaması, bu dergiye karşı özel bir ilgi de uyandırdı.

Bu arada Sovyetler Birliği'nin, kendine dost ve Amerika'ya düşmanca yaklaşan Asya ve Afrika'daki bir dizi burjuva egemenliğindeki ülkeye ilişkin olarak geliştirdiği 'kapitalist olmayan yol' adı altındaki teorik yaklaşım, Yön tarafından da benimseniyordu. İşte bu koşullar altında Yön yazarlarından birisi olan Mihri Belli, E.Tüfekçi müstear adıyla, aynı derginin sayfalarında, Doğan Avcıoğlu'nun TİP'e karşı başlattığı eleştiriyi, kendi marksizm anlayışı, yani Üçüncü Enternasyonal geleneği temelinde geliştirerek, "Demokratik Devrim Kimle Beraber Kime Karşı" başlığı¹² ile 1966 yılında doğrudan TİP önderliğini oportünizm ve sekterizmle suçlayan ilk muhalif çıkışı yaptı. TİP'e karşı ileri sürülen oportünizm suçlaması, en başta TİP'in parlamentarizme angaje olması, sekterizm ise Türkiye'nin önünde duran Demokratik Devrim sürecininin atlanarak, olası bir seçim zaferinin sosyalist devrim olarak algılanmasıydı. E.Tüfekçi Demokratik Devrimin atlanamayacağını ve bu aşama için asker-sivil aydın zümrenin devrimin en önemli müttefikleri arasında olduğunu vurguluyordu.

Bu strateji Yön'ün hedefleri ile gayet uyum içindeydi. Yön benzer bir eleştiriyi daha önce yaparak, 'TİP Nereye Gidiyor?' tartışmalarını başlatmıştı bile. Aslında bu yazı yeni bir

⁹Başta Reşat Fuat Baraner, Mihri Belli, Şevki Akşit gibi TKP'nin Türkiye'deki önder kadrosu ve onların arkasında duran Sevim Tarı(Belli) Erdoğan Berktaş, Sevinç Özgüner, Vecdi Özgüner, Nuran Bozer(Akşit), Halim Spatar, Ahmet Özdemir gibi 1951 TKP davasından mahkum olan 'Eski Tüfekçiler' 65 seçimlerinde TİP'i koşulsuz desteklemişlerdi.

¹⁰ Ancak bu uyarı yazısından daha bir yıl önce, Yön Yayınları arasında 'İslamiyet ve Sosyalizm' adlı bir çeviri kitabı yayınlanmıştı. Kitabın yazarı daha sonra marksizmi terkederek müslüman olan, Fransız Komünist Partisinin önemli isimlerinden Roger Garaudy ve Türkçe'ye çevirenler ise, Doğan Avcıoğlu ile E.Tüfekçi idi. Bu çevirinin Yön'ün Orta-Doğu ve Afrika ülkelerindeki darbe ve kurtuluş hareketlerini ön plana çıkardığı Arap sosyalizmi kavramı ile, Sovyetlerin 'kapitalist olmayan yol' olarak teorikleştirdiği terminolojinin örtüştüğü ve akabinde Avcıoğlu ile Mihri Belli'nin TİP'e taarruzlarının başladığı bir zaman dilimine denk düşmesi ilginçtir. Bilindiği gibi E.Tüfekçi o yıllarda Mihri Belli'nin müstear adıydı ve Yön dergisindeki ünlü yazıda ve Niyazi Berkes'le yaptığı tartışmalarda bu adı kullanmıştı.

¹¹ Doktor Hikmet Kıvılcımlı'nın Doğan Avcıoğlu'nu hedef alan sert eleştirileri bile Yön sayfalarında yayınlanıyordu. Örneğin bunlardan birinin başlığı "Atma Avcıoğlu Din Kardeşiyiz" adını taşıyordu.

¹² E.Tüfekçi, "Demokratik Devrim Kime Karşı, Kimle Birlikte?", Yön, sayı 175, 5 Ağustos 1966.

dönemin ilk habercisi olması bakımından özel bir önem taşır. TİP'in başta Aybar-Aren-Boran olmak üzere, seçim zaferinden sonra, 141. maddeden mahkum olan ve MİT tarafından da geleneksel olarak hep izlenmekte olan 'Eskiler'den uzak durmaya çalışması, parlamenter düzene uyarlanmanın bir gereği olarak, sırtlarından 'eski Tüfekler' denen yükü atma ihtiyacı olarak değerlendirilebilir. Aybar'ın 1966'dan itibaren, TİP'in geçmişteki sosyalist ve komünist örgütlenmelerle herhangi bir bağının olmadığını, Türkiye'nin yepyeni koşullarının ürünü olduğunu vurgu yaparak defalarca ilan etmesi, 'Eski Tüfekler'in içinde hem merkez komitesi üyesi ve hem de polis ve hapisteki tavırlarıyla lider olarak kabullenilen Mihri Belli için bardağı taşıran son damla olmuştur.¹³

Mihri Belli'nin, Doğan Avcıoğlu'nun Yön'ünde TİP'e karşı bu ilk muhalefet bayrağını açması, ilk ürününü TİP'in 1966'da Malatya'da yaptığı genel kongrede verdi.¹⁴

İşte bu ortamda TİP'e yeni üye olmuş devrimci gençler bir yıl sonra kendilerini bekleyen tarihsel direnişten habersiz olarak, önce bu ikilem ve ayrışmayla buluştular. *İşte bu ayrışma bir bakıma Türkiye sosyalist hareketinin bugünlere uzanan çıkmazında önemli bir yer tutar.*

Bugün ister milliyetçi 'sosyalistlik' olsun, ister ulusalcı 'sol'culuk olsun, neyi tartışıyorsak, neyin polemliğini yapıyorsak 1965-71 döneminin ideolojik otopsisine başlamadan sağlıklı bir sonuca varılamaz. Başlamadan diyoruz, çünkü böyle bir otopsi bize ancak vücudun yan organlarındaki hastalık ve bozukluklar konusunda veriler sağlayabilir. Vücudun kalp, beyin gibi temel organlarındaki otopsi ise, çok daha gerilere giderek yapılabilir. Bugün yaşayan insanların bile vücutlarını saran kimi hastalıkların kaynağı, Stalinizmin Üçüncü Enternasyonal denen organla dünyaya yaydığı ideolojik virüstür. Bu yüzden eksiksiz bir otopsi yapacaksak, vücudu saran sadece tüm virüsleri açığa çıkarmak gerek. 1960'ların ortalarından itibaren legal planda yayılan MDD teorisinin arka planına doğru ilerlemek için bu tarihsel yolculuğa devam etmek zorundayız. Bunu hakkıyla yapamazsak, ulusalcı 'solcu'ların, 'sol' liberallerin tahrifat ve ideolojik saldırılarına karşı genç kuşakları silahsız bırakmış oluruz.

1965 seçim kampanyalarında genellikle işsizlik, yoksulluk, topraksızlık temalarını popülist bir söylemle propagandasının merkezine alan TİP, parlamentoya girdikten sonra anti-amerikan bir söyleme ağırlık vermeye başladı. Johnson'un İnönü'ye yazdığı ünlü mektubun görüşüldüğü meclis oturumlarında Aybar'ın "memleketin otuzbeş milyon metre kare toprağı Amerikan işgali altındadır" yollu beyanları, özellikle küçük burjuva kesimlerde milli duyguları gıcıklayan bir ajitasyon görevi yerine getirdi. TİP sınıfsal çelişkiler üzerine kurulu parlamento öncesi propagandasının yerine, İkinci Kuvvayi Milliye, yeni bir Kurtuluş Savaşı gibi sloganlarla kitlelerin milliyetçi duygularını okşamada CHP'ye karşı bir rekabet başladı. *Taraf yazarı liberalimiz, "Denizler, 'ulusal çıkar' merkezli hareket eden bir gençlik hareketiydi. Anti-empyrialist oluşlarını tetikleyen, evrensel sebepler değil, 1964 Johnson*

¹³ Arkadan 1967 yılında TİP iderlerinden Mehmet Ali Aybar ve Behice Boran'a noter kanalıyla "Uyarıyorum" adlı ihtarnamayı yolladığı aylarda, yirmi yaşlarındaki Deniz Gezmiş İstanbul Üsküdar'da ve Mahir Çayan da Ankara Çankaya'da üyelik için TİP'in kapısını çalıyorlardı. Mihri Belli'nin bu noter iddianamesini TİP Merkez Yönetim Kurulu yerine, sadece Aybar ve Boran'a göndermesi anlamlıdır. Mihri Belli'nin TİP parlamentoya girmeden önce, TKP ile bağlantılı Behice Boran ve Reşat Fuat Baraner'e yakınlığı olan Mehmet Ali Aybar'ı muhatap alması eski bir hukukun gereği olarak görülebilir.

¹⁴ Malatya'daki kongrede delege olan Vahap Erdoğan kürsüde, Mihri Belli'nin Yön'deki yazısına paralel bir metni okumaya çalıştı, ama başta o zamanlar TİP üyesi olan Yaşar Kemal olmak üzere, diğer yönetici ve delegelerin protestoları nedeniyle konuşmasını tamamlayamadı. Malatya kongresi ile TİP'deki ilk muhalefet tasfiyesi, onuç üyenin ihracıyla başlamış oldu.

mektubudur. Yani ulusal çıkarlar merkezli bir neden”¹⁵ diyerek alçakça bir tarihsel tahrifata imza atıyor.

Bunun iddia ettiği gibi, 68 direnişinin Johnson’ın mektubuyla hiçbir ilişkisi yoktu. O mektup 65’lerde TİP’e CHP’yi köşeye sıkıştırmak amacıyla milliyetçi propaganda malzemesi olarak hizmet etti.

Bir yandan, TİP’in İkinci Kurtuluş Savaşına bulanmış ‘sosyalist devrim’ teorisi, diğer yandan da Mihri Belli’nin TİP’e karşı muhalefeti açık bir siyasi platforma taşımak için Ekim 1967’de yayına başlattığı *Türk Solu* dergisi arasındaki ayrışmanın iyice olgunlaştığı bir ortamda, Fransa’da 68 Mayıs direnişi patlak verdi. Önce üniversite gençliğinin demokratik talepleri etrafında yükselen direniş kısa sürede siyasi bir içeriğe dönüşerek, on milyonu aşkın Fransız işçisinin genel greve gitmesiyle doruğuna ulaştı. Bu grev o denli güçlü ve etkiliydi ki, grev komitesi neredeyse bir ikili iktidar organı olmaya aday konumuna yükseliverdi.¹⁶ İşte böyle bir devrimci dalga ortamında, Türkiye 68’i de önce demokratik üniversite taleplerini öne çıkararak, üniversitelerde boykot ve işgallere başladı. 68 direnişi en mülayim kapitalist ülkelerde dahil olmak üzere tüm Avrupa’yı sarmıştı. 1968 Türkiye’ye sızdığı anda, Türkiye’deki devrimci gençlik kesimi TİP’ten MDD’ye geçiş sürecini de tamamlıyordu. Bir yanda parlamentarizm bataklığına saplanmış, seçim zaferi hülyaları kısıtlanmış TİP, diğer yanda da devrimci ve radikal bir söylemle TİP’den daha milliyetçi sloganlarla yükselen MDD hareketi, gerek TİP içinde muhalefet olarak, gerekse de öncelikle 68 direnişinin önder unsurları arasında etkinliğini arttırmıştı.

Devrimci gençliğin, TİP’in panik içinde, ”*sokağa çıkmayın faşizm gelir!*” türünden pasifizmine karşı, Milli Demokratik Devrim çizgisiyle buluşması ve teorik gıdasını orada bulması zor olmadı. MDD’nin yayın organı *Türk Solu*’nda çıkan bir yazının, ”*Nerede Hareket Orada Bereket*” başlığı çok şeyi anlatır.

TİP’le amansız bir teorik kavgaya içinde olan ve TİP içinde önemli mevziler de elde eden MDD muhalefeti, TİP’in programına ilişkin tek bir eleştiri yöneltmedi, çünkü TİP programı MDD stratejisiyle örtüşüyordu. TİP programı ‘işsize iş, köylüye toprak’ şiarından yola çıkarak, iç politikada dış ticaretin, bankacılığın, sigortacılığın millileştirilmesini, dış politikada ise, Nato’dan çıkılmasını, ikili anlaşmaların iptalini ve Amerikan üslerinin kapatılmasını talep ediyordu. İşte bu yüzden Mihri Belli TİP programının şöyle değerlendirdiyordu: “*TİP programının genel çizgileriyle doğru bir program olduğunu söyledim....TİP programı genel niteliği bakımından bir Milli Demokratik Devrim programıdır. Bu program en sonuncu noktasına kadar gerçekleştirilirse Türkiye sosyalist bir Türkiye olmaz, bağımsız ve demokratik bir Türkiye olur.*”¹⁷

Programatik açıdan bakıldığında Yön, TİP ve MDD arasında pek bir fark yoktu. Ama çok önemli bir ortak özellik vardı, o da hepsinin milliyetçi olmasıydı. Milliyetçiliğe en büyük vurguyu da MDD yapıyordu. Doğan Avcıoğlu’nun Yön dergisini bile gölgede bırakabilecek milliyetçi bir söylem egemendi MDD’nin diline. Bir kaç alıntıyla, yargımızı belgelemenin gerekli olduğunu düşünüyorum:

“Kemalizmle sosyalizm arasında aşılmaz duvarlar yoktur. Atatürk’ün en büyük çabası, genç kuşaklara Türk milli gururunu telkin etmek olmuştur. Milli gurur iyi şeydir. Milli gurur insanı sosyalizme götürür. En sağlam sosyalistler o yoldan gelmişlerdir sosyalizme. Bir adamda gerçek milli gurur varsa korkma! Ergeç temel ilkelere birleşirsin onunla...Bizim

¹⁵ 68’liler Dayanışma adlı 68’liler Vakfı’nın web sayfalarında yayımlanan röportajdan alınan bu iftiraların sahibinin cüretine de şaşmamak elden gelmiyor.

¹⁶ Fransız Merkez Bankası çalışanları grevde olduğundan, grev komitesinin teksirle basarak mühürlendiği ve üzerinde on Frank yazan pusulalar, Fransız parası olarak piyasaya sürüldü.

¹⁷ Mihri Belli, *Türk Solu*, sayı 64, 4 Şubat 1969.

*delikanlılığımızda, biz, "Bir Türk dünyaya bedel", "Ne mutlu Türküm diyene" sloganlarını ciddiye alan bir kuşaktık."*¹⁸

*"Asker-sivil bürokrat zümre bir geçmişin bir geleneğin temsilcisidir. Bu geçmişte, örneğin bir Çanakkale var, dünya tarihinin ilk başarılı Milli kurtuluş Savaşı var."*¹⁹ *"Türk kamuoyunca asıl yadırganan şey, yabancı telkinleriyle, yoksulluk denizi içinde refah adacıkları yaratma ve bu yoldan ordu ile Türk halkı arasında uçurum açma yolunda çabalardır."*²⁰

Devam edelim:

*"Milliyetçiliğin azı seni enternasyonalizmden uzaklaştırır, milliyetçiliğin derini seni enternasyonalizme götürür. Enternasyonalizmin azı, seni milliyetçilikten uzaklaştırır, enternasyonalizmin derini seni milliyetçiliğe götürür"*²¹ Yine Yön'de yayınlanan bir yazının ara başlıklarından: *"Milli gurur Olmadan Sosyalistlik olmaz"*²²

*"Milli savunmamızı milli kılmak görevi, hala önümüzde duran bir görevdir."*²³

*"Benim asker arkadaşlarım vardır. Adam albay oluyor, emekli oluyor. Çoluk çocuğunu barındırmak için bir ev alacak hali yok. Üsteğmenliğinde, yüzbaşılığında çakı gibi halini hatırladığın adamı, birgün, üç günlük sakalla muhallebicilik yaparken görüyorsun. Bu biçimsiz bir durum. Bunu biçimsiz bulmak, bazı meşgaleleri hor görmek gibi derebeyce bir zihniyete kapılmak değildir. Mehmetçiğe "hücum" emrini verdiği zaman onu ölüme doğru yürütecek vasıfta olan adama sen bezirganlık, tezgahtarlık falan yaptıramazsın....Bu işbirlikçilerin asker aydından oç almasından başka birşey değildir. Gayri millinin milliye gadridir bu. Ve biz bu durum karşısında kayıtsız kalamayız."*²⁴

Bu örnekler sayfalar boyu çoğaltılabilir.²⁵ Önemli olan örnekleri çoğaltmaktan çok, bu ideolojik mengene içine kısırılan bir kuşağın, aynı zamanda kurtuluşudur da 68 ve sonrası. Günümüzün ulusalcı 'sol'cuları arasında olan 68'liler Birliği Vakfı çevresi, Yurtsever Cephe ve TKP'nin konumları yukarıda örnekleri sunulan teorik çizgiden daha vahimdir, çünkü bugünkü dünyada o çizginin kaçınılmaz sonuçları, Ergenekon'la yakınlaşmak, sosyal-faşist demekte bir kusur görmediğimiz İşçi Partisi, MHP, Büyük Birlik Partisi ve CHP ile ortaklığa varır. Daha önce de söylediğimiz gibi, 68'de yukarıdaki milliyetçi söylemlere o zamanın Komünizmle Mücadele Dernekleri ve Ülkü Ocakları "milliyetçi Türkiye" ve "Komünistler Moskova'ya" haykırışları ile saldırıyorlardı, çünkü 68 direnişinin anti-emperyalizmi gerçeğin sadece bir yüzüydü; özünde mevcut düzeni, yani kapitalizmi yıkma azmi vardı. 68'i anti-emperyalizmle sınırlı görmek ve algılamak, o direnişin kapitalizme değil, sadece yabancı kapitalizme karşı olduğunu söylemekle aynı şeydir. 68'in anti-emperyalizmi uluslararası baskıya karşı bir direnişi temsil ediyordu. Bugünkü milliyetçi vurgulu içe kapanmacı anti-emperyalizm ise, tutucu muhafazakâr bir ideolojiyi içinde barındırıyor. O yüzden, bugün örneğin ulusalcılıkla milliyetçilik, Batı düşmanlığında, yabancı düşmanlığında birleşiyorlar. Burada en sağdan en 'sol'a kadar, sınırları yabancı düşmanlığı ve yabancı komploculuğu ile çizilmiş bir ittifak oluştu. Eski sağ ve sol ayrışması, bugün ideolojik farklılıkların üstünü örten ulusalcılık paydasında buluşmak oldu. Bu da eski anti-emperyalizm ile bugünkü anti-emperyalizmin aynı olmadığını gösteriyor. Sadece Devrimci Marksistler, günümüzde anti-

¹⁸ Mihri Belli, Türkiye'de Karşı Devrim, 5 Aralık 1968'de Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde verilen konferans, Mihri Belli, Yazılar, s.96, Sol Yayınları

¹⁹ E.Tüfekçi, Yön, Sayı175, 5 Ağustos 1966.

²⁰ E.Tüfekçi, Yön, Sayı 175, 5 Ağustos 1966.

²¹ Mihri Belli, Millet Gerçeği, Aydınlık, sayı 7 Mayıs 1969.

²² E. Tüfekçi, Yön, sayı 126, 27 Ağustos 1965.

²³ Mihri Belli, Türk Solu, Sayı 53, 19 Kasım 1968.

²⁴ Mihri Belli, Türk Solu, sayı 64, 4 Şubat 1969.

²⁵ Bu düşünceler gerek Sınıf Bilinci ve gerekse Devrimci Marksizmin sayfalarında yıllardır eleştiriliyor. Bu yüzden ayrıca bu alıntılarını eleştirisine girilmemiş, sadece okuyucuya Stalinizmle Kemalizmin bağlamlarına örnek olarak verilmiştir.

emperyalizmin tek bir ülkenin sınırları içinde milliyetçilikten ileriye gidemeyeceğini, bir dünya sistemi olan emperyalizmin tüm dünyayı kucaklayan bir mücadele ile yenilebileceğini ve bunun da ancak sosyalist bir devrimle taçlanabileceğini savunuyorlar.

68'liler bu devrimci teoriyi, en azından sezgi ile içgüdüsel olarak yakaladıklarından, o yılların en önemli marşı olan Avustura işçi marşını dillerinden düşürmezlerdi: "*Anamız Amele Sınıfıdır, Yurdumuz Bütün Cihandır bizim.*"

Bu yüzden de 68 direnişi bunu böyle bildiği için, Che'nin "bir, iki, üç daha fazla Vietnam" sloganı hep yükseklerdeydi. Daha 1967'lerde, başta Deniz olmak üzere onlarca devrimci Filistin'e taşınmaya başlamıştı.²⁶ Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan da, diğer yoldaşlarıyla birlikte Filistin'e koşarak, Siyonizme ve emperyalizme karşı mücadeleye katkıda bulunmuşlardır. Bu insanlar özde milliyetçi olsalardı, Orta Doğu çöllerinde ne arıyorlardı? Ankara'daki Güney Vietnam Büyükelçiliği, 68'liler milliyetçi oldukları için mi bombalandı? Ürdün'de Filistinli gerillalara yapılan katliama karşı, Ürdün elçiliği milliyetçi duygularla mı bombalandı? Nihayet Orta Doğu Teknik Üniversite'sindeki Türk Bayrağı indirilerek, Kızıl Bayrağın sancağa çekilmesi milliyetçi bir ruh halinden mi kaynaklandı?

68'in dinamiklerini arka planıyla birlikte sorgulamaktan kaçan 'sol' liberaller ya da liberal demokratlar, bugünkü ulusalcı 'sol'a karşı teorik malzeme toplamak için, devrimci bir geleneğe çamur atma küstahlığındalar. O devrimci geleneği gözden düşürerek, bugünkü gençliğe burjuva demokrasisi sınırları içinde uysal davranarak, Avrupa Birliği projesinden başka bir çözümün peşine takılmanın hüsrana olduğunu söylemeye çalışıyorlar. Bunu çok ince yapanlar olduğu gibi, Kütahyalı gibi aşağılık kompleksine kapılıp kendini kaybederek yapanlar da eksik değil.²⁷

Bu gerçeğe rağmen, 68'in Kemalist ideolojiden ve milliyetçilikten tamamen arındığı ve bağımsız olduğu elbette ki söylenemez. Yukarıda arka planını kısa da olsa açmaya çalıştığımız TİP MDD ayrışması, 68 Türkiyesine elbette damgasını vurmuştur. MDD'nin 68' direnişine paralel olarak yükselişinin etkileri, bugünkü Türkiye sosyalistlerinde hala görülmektedir. Peki nasıl oldu da, milliyetçilik ve onun yerli egemen ideolojisi Kemalizm, önce TKP'yi ve sonra da sosyalist hareketi dalga dalga etkisi altına aldı? MDD'nin en önde gelen siyasi önderi Mihri Belli ve arkasındaki 'eski tüfekçiler' lakabıyla anılan ve 1951 tevkifatında mahkum olan TKP'liler, daha önceki tevkifatlarda olduğu gibi, polis işkencelerine maruz kalmış, hapislerde yatmış 'resmi komünizm'e bağlı kadrolardı.²⁸ Çoğunun işkence odalarındaki devrimci tavırları TİP içinde konuşulurdu. Elbette onların başına gelenler 1971 ve 1980 ertesindeki işkence, hapis ve cinayetlerle kıyaslanamaz. Ancak her tarihsel dönemi kendi koşulları içinde değerlendirmek gerekir. 1965-1980 arası dönem, sosyalizmin kitlelerle buluştuğu, kimi örgütlerin onbinlerce taraftarının olduğu bir ortamdı.

²⁶ 1971 askeri müdahalesi ve onu izleyen Sıkı Yönetim döneminde, yolumuz zorunlu olarak Filistin'e düştüğünde, Filistin örgütlerinin yüzlerce Türkiyeli devrimcinin İsrail siyonizmine karşı mücadelede gösterdikleri fedakarlıkların ve hatta siyonizme karşı askeri operasyonlarda ölenlerin anıldığına bizzat tanık olmuşumdur.

²⁷ Bu arada Rasim Ozan Kütahyalı adlı bu densize karşı, burjuva basınında çıkan tek dürüst sesi burada zikretmemek olmaz: "68 hareketinin vizyonu evrensel değil milliyetçi bir vizyonmuş..." Bir insan cahil olabilir... Bir insan geri zekâlı olabilir... Bir insan ahlaksız da olabilir... Ama bir insan, hem cahil, hem geri zekâlı hem de ahlaksız olamaz, olmamalı... Deniz Gezmiş ve arkadaşları Marksist'ler... Her Marksist gibi antiemperyalistler... Çünkü sömürü düzenine karşıydılar, onun en üst biçimi olan emperyalizme de doğal olarak karşı olacaktı... 68'ler Amerikan emperyalizminin çok güçlü olduğu yıllardı ve Deniz Gezmiş ile arkadaşları Amerikan emperyalizminin Türkiye ve dünyadaki etkinliğine karşıydılar... O dönemin anti Amerikan'cı, antiemperyalist mücadelesini "yabancı düşmanı" çizgi olarak nitelenecek için, insanın CIA'den para alması ya da silme geri zekâlı olup milleti de kendi gibi aptal zannetmesi gerekir..." Reha Muhtar, *Vatan Gazetesi*, 28.5.2008

²⁸ MDD önderi Mihri Belli, Sovyetler Birliği'nin yurt dışındaki TKP mülteci grubunu beslemesine ve desteklemesine rağmen, antisovyetik denilen bir konum yerine, bir kırgınlığın da ifadesi sayılabilecek olan, Ho Şi Minh çizgisi adıyla Çin'e ve Sovyetlere eşit konum alan bir dengeyi savundu. Eğer Sovyetler, Zeki Baştınar yerine Mihri Belli'ye yatırım yapmış olsalardı, TİP'e karşı MDD muhalefeti ortaya çıkar mıydı ?

Sosyalizmin bu boyutlarda yaygınlaşması egemen sınıflar açısından bir korku ve panik kaynağı oluşturduğundan, baskının düzeyi de bununla orantılıydı. İşkence gören ya da hapse düşen devrimci bir militanın dışarıda kendi örgütünün ve taraftarlarının varlığından güç alıp, bunları bir devrim aşısı olarak algılaması son derece doğaldı. Ama Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren 1960 yılların başlarına kadar sistemli olarak yapılan komünist tevkifatlarıyla hapse düşenlerin sayısı son derece sınırlıydı. Siyasi polis komünist masası, rahatlıkla ülkedeki komünistlerin tümünün özel hayatlarına kadat ayrıntılı bilgilere sahipti. 1951 tevkifatında tutuklanan 151 kişinin yargılanmaları bittikten sonra, Hikmet Kıvılcımlı'nın 1954 Vatan Partisi davasını saymazsak, dokuz yıl bu ülkede yaprak kımıldamadı. Tüm bu davalarda mahkum olanlar, Üçüncü Enternasyonal'in resmi çizgisinden ideolojik gıdalarını alan ve doğrudan Sovyetler Birliği'ne bağlı TKP'nin üyesiydiler. Tarihsel arka planı 1922-23'e uzanan ve Şefik Hüsnü ile başlayan TKP örgütlenmesi, ideolojik izlerini günümüze kadar taşımıştır. Şefik Hüsnü'nün daha 1922 yılında yazdığı yazılar, Sovyetler Birliği'nin Kemalist Anadolu ihtilaline yaptığı ilk yardımlara indeksli olarak Mustafa Kemal rejimiyle barış içinde yaşamayı öngörüyordu. Kemalizmin Türkiye soluna musallat olmasının kökenleri, TKP'nin baştan beri bu mahalli ideolojiyle kopuşamamış olmasından kaynaklanır. TKP'nin ilk önderlerinden sayılan Şefik Hüsnü'nün, o yıllardaki yazıları incelendiğinde, bu gerçek açık olarak görülür. Okuyucunun bu konuda fikir sahibi olabilmesi için, o yıllardan bir iki alıntı yapmakta yarar vardır: *"Son yıllarda Türk Milleti'nin devrimci amaçlara doğru başdöndürücü bir hızla ve eşsiz bir azimle, arkaya baş çevirmeksizin yol almasını görmek herkeste derin şaşkınlık uyandırmıştı...Kesinlikle iddia edilebilir ki, dış ve iç düşmanlarına karşı Türk halkının açtığı amansız mücadele, onun ruhundan fıskırmış ve tarihi etkenlerin baskısı altında bütün bir milleti şahlandırdığı için doğal olarak başarılı olmuştur."*²⁹ *"Geçmişin tutsağı olmaktan bizi kurtarmak ve çağdaş ihtiyaçlarla uyuşmayan yönetim kurumlarını silip süpürme işini Cumhuriyet Partisi yerine getirmiş bulunuyor...Bugün Cumhuriyet Partisi'ne muhalefet edenler, yabancı sermaye ile olan ilgi ve ilişkileri (yani sınıf çıkarlarının yöneltmesiyle), devrimin yıktığı bütün kuruluşlara: hilafete ve saltanata ve karşı devrim programının bütün isteklerine taraftar olmak zorunda kalmışlardır. Bu yüzden geçmişin zulüm ve facialarına yeniden dönmeye karşı olan işçi sınıfı (yarın iki partinin birleşeceğini bilmekle birlikte) tutucuların her türlü saldırısına karşı Cumhuriyet'i savunduğunu ilan etmelidir."*³⁰ *"Biz öteden beri Türk devletinin bir emek devleti olması gerektiğinde direnmekteyiz."*³¹

*"Türkiye'yi hanedansız birer hükümdarlıktan başka birşey olmayan Avrupa ve Amerika'daki cumhuriyetlere benzetmek söz konusu ediliyor. Bu cumhuriyetler bilindiği gibi burjuva hükümetine en elverişli sınıf hükümetinden başka birşey değildir. Bizde ise, devlet adamlarımızı, devrimin başından beri, sınıf farklarının derin olmadığını ve bu farkların sınıf mücadelelerine yer verecek dereceleri bulmasına engel olacaklarını bildirirler."*³² Şefik Hüsnü aynı yazıda, meclisin sınıf ayrılıklarının derinleşmesini engeleme görevini yerine getirememesi durumuna ilişkin olarak da şu güvenceyi veriyor: *"Ve biz inanıyoruz ki, devletin en yüksek yerinde bulunan ve devrimimizin kahramanı olan kişi, böyle bir sapmaya bizzat engel olacak ve sahip olduğu büyük nüfuz ve yetkileri, devrimi almış olduğu yönde derinliştirmek ve pekiştirmek uğrunda kullanacaktır."*³³

Bu yazıların yayınlandığı yıllarda, Sovyetler Birliği'nde sol muhalafete karşı amansız bir savaş açılmış ve milliyetçi *Tek Ülkede Sosyalizm* teorisi resmi ideoloji olarak kabul edilmişti. *Tek Ülkede Sosyalizm* teorisi, Üçüncü Enternasyonal aracılığıyla bir yandan dünya komünist partilerini sosyalizmin 'ana vatan'ı söylemiyle Sovyet bürokrasisinin savunma organlarına

²⁹ Şefik Hüsnü, *Aydınlık*, sayı 27, Kasım 1924. Kaynak *Türkiye'de Sınıflar*, Ülke Yayınları, s.297

³⁰ A.g.e., *Aydınlık*, sayı 21, Mayıs 1924.

³¹ A.g.e., *Aydınlık*, sayı 13, 10 Şubat 1923

³² A.g.e., *Aydınlık*, sayı 18, Ekim 1923

³³ A.g.e., *Aydınlık*, sayı 18, Ekim 1923

dönüştürme girişimine doğru ilerlerken, diğer yandan da Bolşevizmin dünya devrimi projesinin yerine burjuva demokratik devrimi aşamasını dayatmaya hazırlanıyordu. Bu dönemde yani 1923-1927 arasında Sovyetler Birliği'nde Stalinizmle devrimci muhalefet arasındaki amansız mücadele, TKP'ye hiç bir şekilde yansımada.³⁴ TKP tüm yaşamı boyunca resmi Sovyet çizgisinin dışına adım atmadı; orada sosyalizm adına geliştirilen milliyetçiliğin gereklerini Türkiye'de uyguladı.

Stalinizmin 1923'den Tek Ülkede Sosyalizm teorisiyle başlayarak, 1925-27 Çin Devrimi'ndeki Kuomintang politikası, Almanya'da faşizme yolu açan 'Üçüncü Dönem' çizgisi, İspanya İç Savaş'ındaki karşı devrimci politikası, Halk Cepheleeri adlı burjuvaziyle işbirliği politikaları, faşizm teorisi gibi marksizmi tahrip eden konular, Sovyet bürokrasisinin elinde rehin durumda olan TKP tarafından hep onaylanmıştır.

"Sosyalizmin Ana Vatanı"ndaki şu milliyetçi gelişmeler, TKP'nin savaş sırası ve sonrasındaki politikalarına ışık tutmuştur: Alman faşizmine karşı yirmi beş milyon Sovyet insanının yaşamına mal olan savaş Sovyetler Birliği'nde 'anti-faşist direniş' olarak değil, 'Büyük Anayurt Savaşı' olarak adlandırıldı. 1943'e kadar Sovyetler Birliği'nin milli marşı, "Uyan dünyanın lanetle damgalanmış açları, köleleri" diye başlayan Enternasyonal'di. Bu tarihten sonra Sovyetler Birliği'nin milli marşı "Büyük rus ulusunun perçinlediği, özgür cumhuriyetlerin parçalanmaz birliği, yaşasın halkların iradesiyle kurulmuş olan yüce ve güçlü Sovyetler Birliği" olarak değiştirildi. Bu milliyetçi söylemi izleyen Bulgaristan da 1945'den sonra kral Ferdinand zamanında kabul edilen milli marşı ve üç renkli milli bayrağını korudu.³⁵ 1943'de 3. Enternasyonal tasfiye edilerek, yerine *Kominform* adıyla, komünist partilerini ulusal insiyatifte sözde özgür bırakan yeni bir yapılanma oluşturuldu. Savaş sonrasında bu yeni yapılanmanın teorik gerekçesi, Stalin'in şu milliyetçi açıklamasında izahını bulur: " *Ulusal bağımsızlık ve ulusal egemenlik bayrağı geminin bordasından denize atılmıştır. Eğer siz, komünist ve demokratik partiler temsilcileri, yurtsever olmak istiyorsanız, ulusun yönetici gücü olmak istiyorsanız, bu bayrağı başınızın üstünde yükseltmek ve onu ilerilere taşımak hiç kuşku yok ki size düşer. O bayrağı sizden başkası yükseltmez.*"³⁶

İşte bu bayrağı, Cumhuriyet tarihinden beri iki akım başarıyla taşıdı: Kemalizm ve TKP. Birincisi İttihat ve Terakki, ikincisi de Sovyetler Birliği kaynaklıydı. Bunlar arasındaki etkileşim ve akrabalığın günümüze yansıyan versiyonlarına hala tanığız.

Bu kısa tarih gezintisini neden yaptık?

Kütahyalı'nın hiçbir ciddi araştırmaya tenezzül etmeden, "68'lerin o yolda yürürken attığı tohumlar bugünün Ulusalçılık denilen fecaatinin teorik zeminini oluşturdu" şeklinde iftirasının ipliğini pazara çıkarmak için, biraz eskilere uzandık

Üçüncü Enternasyonal'in Stalinist geleneğiyle yetişen eski TKP'li ve yeni MDD önderlerinin taşıdıkları Marksizmin, Kemalizm şekerine bulanmış Stalinist versiyonundan, 68 direnişi sorumlu tutulamaz. 68'liler, teorik gıdalarını MDD'den almalarına rağmen, mücadele biçimleri ve yeni bir dünyaya koşma azimleriyle, MDD'nin teorik çerçevesini aşma potansiyeline de sahip olduklarını göstermişlerdir.

'Liberal demokrat' "Ayrıca Türkiye 68'i Batı 68'inin olumlu yanlarından zerre nasiplenmemiş bir hareketti.." diyerek çamur atmaya sürdürüyor. Batı 68'inin Türkiye'ye göre olumlu yanlarını söylesin bakalım? Bu olumluluktan Fransız işçi sınıfının on milyonu aşkın

³⁴ Sadece Nazım Hikmet'e karşı bir dönem 'Troçkizm' suçlamasıyla kampanya açıldı.

³⁵ Mihri Belli *Millet Gerçeği* başlıklı yazısında bu gelişmeleri sadece onaylamak ve gururla aktarmakla kalmaz, buna uygun bir stratejinin de mimarı olur.

³⁶ J.Stalin, *Son Yazılar*, Sol Yayınları s.190.

kitleleriyle genel greve giderek, Fransa'nın bir sosyalist devrimin eşiğine geldiğini kastetmediğini çok iyi biliyoruz. Kendine 'liberal demokrat' diyen birinin kapitalist sistemin ve kutsadığı burjuva demokrasininin 68'de kimler tarafından himaye edildiğini biliyor mu acaba? Fransız 68'inin akabinde, harabeye dönmüş Paris sokaklarının duvarlarında, Fransız bayrağını fon yapan afişlerin üzerinde "Fransa'yı İç Savaştan Biz Kurtardık" sloganının altında hangi örgütün adı yazılıydı dersiniz: Fransız Komünist Partisi. Kütahlı'ya göre bu muydu Batı'daki 68'in evrensel değerleri? Bu milliyetçi söylem miydi Batı 68'ini Türkiye'den ayıran üstün ayrıcalık? 68 Fransa gerçeği, Stalinizmin komünist partilerine aştığı milliyetçiliğin, sadece Türkiye'ye ilişkin değil, tüm dünya komünist partilerine yarım yüzyıl saçtığı milliyetçi veba mikrobundan kaynaklandığını açıkça göstermiştir. İtalya'da 70'li yılların başında yükselmeye başlayan işçi hareketini saymazsak, Batıdaki 68'in, yenilgiyi kabullenerek, geri çekilmesidir belki de kastedilen 'olumlu yan'.

Evet 68'in inişe girdiğini bilmez değiliz, ama bu inişe geçiş, bir başka direnişin yükselmesine de gebeydi.

68'in düşüşe geçmeye başlamasından sonra, Türkiye Solu yeni bir ayrışma sürecinin eşiğine geldi.³⁷ TİP'in bir kitle işçi partisine dönüşme olasılığının tarihe gömüldüğü, MDD'in, gerek ideolojik ve gerekse örgütsel olarak önderlik kapasitesinin tükenmeye doğru gittiği bu dönemde, 68'in önder kadroları bağımsız siyasi örgütlenmelere yönelmeye başladılar. Bu yeni süreçte, 1968'in en azından dış görünüşteki milliyetçi söylemlerinin de sönmeye yüz tuttuğunu görüyoruz. 68'le, 70'lerin başından itibaren oluşan yeni örgütsel yapıları birbirine karıştırmamak gerek. 68 geniş anlamda bir kitle hareketiydi. 70'lerin başında devrimci ortama damgasını vurmaya başlayan yeni yapılar belirli kitle destekleri olmasına rağmen, kadro örgütlenmeleriydi.

Mahir Çayan'ın THKP(C)'si ve Deniz Gezmiş'in ve Hüseyin İnan'ın THKO'su, İbrahim Kaypakkaya'nın TİKKO'su, kadro ve dinamiklerini 68 direnişinden alan, ama Türkiye'nin o tarihe kadar alışlagelmiş komünist örgütlenme ve mücadele tarzından bir kopuşu temsil eden, yepyeni siyasal oluşumlardı. Her üç örgüt de, silahlı mücadele yoluyla burjuva devletini yıkacak olan bir devrimi hedefliyordu. Bu önderlere ve bu örgütlere önlerine koydukları bu hedeflerden cuntacılık gibi daha fazlasını yakıştırmalara varan, şerefsizce bir kampanyaya da tanık olmaktadır.

Hasan Cemal adlı eski bir darbeci memuru, 68'i anma programı adı altında CNN adlı televizyon kanalında milyonlarca insanın yüzüne baka baka, Deniz Gezmiş'i askeri darbe planının oyuncağı olarak sunabilme cüretini göstererek, şöyle diyor: "*Deniz Gezmiş'in arkadaşları Ankara Emek'teki İş Bankası'nı soymuşlardı. Deniz Gezmiş de eylemde değilse bile bu konunun içindeydi. Nurhak Dağları'ndaki silahlı mücadeleye parasal destek sağlamaktı amaçları. Biz o zaman 'Devrim' gazetesini çıkarıyorduk. Ben Deniz Gezmiş'in ağzından, soygunla ilgisinin bulunmadığını anlatan bir bildiri yayımladım.*"

Programın ertesi günü köşesinde, bugünkü Ergenekoncularla Deniz'in eylemleri arasında paralellik kurarak, eski bir deniz subayının anlattığı ve hiçbir şekilde kanıtlanamayacak kimi provakasyon suçlamalarını da Deniz Gezmiş'in üzerine yıkarak, 68'e karşı kinini kusma fırsatı yakaladığını sanıyor. "*Deniz Gezmiş'e 'mısır patlattırır gibi bomba patlattırıyorum'*" dediği iddia edilen, eski Milli Birlik Komitesi üyesi ve 14'lerden İrfan Solmazer bugün hayatta değil. Bu sözlere tanık olarak gösterilen Talat Turhan, CIA ve MİT'e ilişkin bir dizi kitapları, yazıları ve konferansları ile devrimci çevrelerin tanıdığı, bildiği bir isimdir. Bugüne kadar bir kez bile olsun açık ya da imalı olarak, bu türden bir ifadede bulunmadığı gibi, böyle alçakça iftiralara da doğrulamamış ve onaylamamıştır. En doğrusu, Hasan Cemal'in, televizyon kanallarının yıllardır müdavimi olan ve 12 Mart'ta ajanlık görevini hakkıyla yerine

³⁷ Türkiye Solu'nun 1960-80 dönemine ilişkin ayrıntılı tahlil için Ergun Aydınoglu'nun *Türk Solu 1960-80* adlı önemli araştırmasına yönelmeyi öneririz.

getiren MİT'çi provakatör Mahir Kaynak'a başvurarak onay istemesidir.³⁸

Yukarıda vurguladık: Gerek Deniz Gezmiş, gerek Mahir Çayan, gerekse İbrahim Kaypakkaya olsun, kendi inandıkları ve doğru bildikleri yolda bağımsız örgütlenmeleriyle silahlı mücadeleye girişerek, tüm umutlarını bu yolda bir devrime bağlamışlardı. Ordudan askeri bir darbe beklentisi içinde olan bir örgütün, bizzat kendisinin yeni bir ordu kurması, zaten iftiranın mantıksızlığının da en büyük göstergesidir. Şimdi dar kafalı birinin çıkıp, o tarihlerde atılan kimi bombalama eylemlerinden yola çıkarak, bunu bir genelleme yapmak için kullanmak istemesi sadece acizliktir. Bizim burada sözünü ettiğimiz, temel olarak ezici çoğunluğu temsil eden örgütlenmelerin, böyle projeler içinde olmadıklarıdır. Kenarda köşedeki kimi küçük yuvarların bu yöndeki olası çabalarını, ya da girişimlerini belirleyicilikleri olmadığından söz konusu etmiyoruz.³⁹ 12 Mart sonrasındaki askeri mahkemelerde yargılanan bu örgütün önderlerine karşı her türlü suçlamayı yapan askeri savcılar, en ufak bir biçimde bile olsa, herhangi bir cuntacılık suçlamasında bulunamadılar. En fazla ordu kökenli sanığı olan THKP(C) davasında bile, asker sanıklar sadece silahlı komünist örgüte üye olmaktan yargılandılar. Hal böyleyken, kimilerinin bugün 'liberal demokrat' lakaplarıyla, rüyalarındaki burjuva demokrasisine hayat ağacı olmak için, geçmişe kan kusmasını anlamıyor değiliz.

"Liberal cephe 68'i aşağılayanlar, sadece Kütahyalı ve Hasan Cemal'le sınırlı değildir. Bu ikisi sadece birer prototiptir. Onların kişiliğinde somutlaşan kapitalizmin siyasi ideolojisine karşı, devrimci marksizmi ve bu ülkenin geçmişinden arta kalan devrimci mirası savunma kavgası veriyoruz. Elbette 68'in sınırlarını, imkansızlıklarını, eksiklerini, yanlışlarını bilmez değiliz. O dönemi idealleştirmenin, anlamsız boyutlarda yüceltmenin yarardan çok zarar getireceğinin bilincindeyiz. Bugün yapılması gereken 68'in devrimci bir eleştiriyi aşarak, milliyetçi kabuğunun atılması ve devrimci özünün öne çıkarılmasıdır. Ama bizim sözüm ona sosyalist geçinen bugünkü ulusalcı solcularımızın, 68'den kalan kimi milliyetçilere de sığınarak, 68'in özünü de milliyetçilikle örtmeye çabalamalarından, 'sol' liberallerimiz pek memnun.

68'den Kalan Miras

Kütahyalı, "*Türkiye 1968'inin bugünün gençlerine mirası nedir? Bu miras çok yararlı, ufkumuzu açan, bize güç ve direnç veren, özgürlükler ve demokrasi için mücadele etmemizi*

³⁸ Hasan Cemal adlı kişi, 1970'lerde Doğan Avcıoğlu'nun Devrim dergisi aracılığıyla 'sol-kemalist' askerlerle radikal bir cunta projesine bulaşmış ve arkadan da bu projenin başarısızlığı üzerine, Cumhuriyet gazetesine kapağı atarak, koşullara uygun kadarıyla geçmişle hesaplaşmaya girişmiştir. Ancak Doğan Avcıoğlu'nun ölümünden sonra, tercihini tam anlamıyla finans kapital köleliğinden yana yaptığını itiraf edebilmiştir. İtirafı "Kimse Kızmasın, Kendimi Yazdım" adlı günah çıkarma günlüğünden izlenebilir. Kendi darbeci geçmişine suç ortakları arama yarışında, bir yandan kendini daha temize çıkaracağını sanarken, diğer yandan da geçmişten kalan devrimci ne varsa, olumlu ne varsa, aşağılayarak günümüzün gençliğini radikalizmden uzak tutabilme hizmetine adanmış kendini. 68 döneminden gelen ve finans kapital köleliğine soyunan Cengiz Çandar, Şahin Alpay, Nuri Çolakoğlu gibileri geçmişe çamur atmada daha dikkatli, çünkü onların hikayesi kapitalizme hizmetle noktalıyor; fazladan günah çıkarılmasını gerektiren bir cunta maceraları yok.

³⁹ Gün geçmiyor ki, kimileri çıkıp 'Türk solu'nun cuntacı geçmişinden söz etmiyor. Son olarak da 68 kalıntısı Oral Çalışlar bir röportaj bahanesiyle Sabah gazetesinde bunu dile getirdi: "Sol, darbelerle ilişkisini tam olarak kesmiş değil. 12 Mart'ta da, 12 Eylül'de de zaman zaman solcu bir askeri darbe beklentisi solda hep olmuştur...Askeri darbelerle sol arasında hep bir akrabalık var eskiden beri." (Sabah, 25 Ağustos, 2008) Burada 'sol' denen kavramın ne kadar demagojik ve muğlak olduğuna dikkat çekmek isteriz. 'Sol'la kastedilen kimlerdir, ya da hangi örgütlerdir. Buna açıklık getirmeden 'sol' diye ne idüğü belli olmayan bir kavramın arkasına saklanarak, bu suçlamalara kalkışmak, liberallere malzeme taşımaktan başka bir anlama gelmez. Eğer bir zamanlar kendisinin yöneticileri arasında olduğu bugünkü İşçi Partisi denen hareketi, ya da ufak bir gruplaşmayı kastediyorsa, belki de haklıdır. Ama silahlı bir devrimi önüne hedef koymuş kişi ve örgütlere imada bulunuyorsa, bunu kanıtlaması gerekir, yoksa yeri Kütahyalı'ların yanındır.

teşvik eden bir miras mıdır? Deniz'lerin yolu, 68'lerde mücadele vermiş abilerimizin, babalarımızın yolu evrensel vizyonu olan, enternasyonalist, humaniter ve demokrat bir yol mudur?"

Bu sorulara bugünün ve bu ülkenin bir genci olarak, Deniz'in idam edildiği yaşlarda olan bir genç olarak, Deniz ile aynı yıllarda doğmuş, o dönem üniversitede okuyan, 68'li olmakla öviinen bir anne ve babanın oğlu olarak tüm kalbimle ve beynimle yüksek sesle HAYIR diyorum, HAYIR, HAYIR, HAYIR..."

Sen, binlerce kez 'Hayır'ını haykır, nefretini kus, ama günümüzün gençliği o mirası sahiplenme yolunda olduğunun mesajlarını Ankara, İstanbul, Mersin ve diğer kentlerde yapılan 68'i anma toplantılarına kitlesel katılımlarıyla ve sloganlarıyla koca bir *Evet* diyerek veriyorlar. Alaycı bir dille soruyor liberalimiz: *"Türkiye 1968'inin bugünün gençlerine mirası nedir? Bu miras çok yararlı, ufkumuzu açan, bize güç ve direnç veren, özgürlükler ve demokrasi için mücadele etmemizi teşvik eden bir miras mıdır?"* 'Tüm kalbimle ve beynimle yüksek sesle *EVET* diyorum! *EVET, EVET, EVET...*'

"Çünkü 68 bir semboldür. Hayatı başka bir şekilde yaşamının mümkün olduğunu düşünenlerin verdiği mücadelenin sembolü. Bunu mümkün kılmak için hayal kurabilen, imkânsız gibi görünen arzuları dile getiren insanların yaşadıklarının sembolü. 1968 Mayıs'ında Paris'te sokağa inen gençler, etraflarını saran kalıpların, her şey yolundaymış gibi gösteren kurumların, ders veren hocaların ötesine geçtiler. Bütün öğrendiklerinin yeniden sorgulanabileceğini dile getirdiler. Onlar bambaşka bir dünya kurmadılar; ama modernliğin içine girdiği krizde, başka dünyalar kurulabileceğini hayal edenlerin önlerini açtılar. Herkesi aynılaştıracak uzun vadeli ütöpik bir toplum projesi kurmak yerine, içinde buldukları günü değiştirmeyi düşündüler. Yaşadıkları bir tecrübeydi; tecrübeyi zenginlik olarak gördüler ve geriye olağanüstü bir dil bıraktılar. Bu dil 'şiir'di; hayatın kendisiydi. Asık suratlı bir dünyaya karşı güler yüzü, mizahı öne çıkarmıştı. Kan ve barut kokan ideolojilere ve sistemlere karşı yaşama sevincini anlatmıştı."⁴⁰

68 ve onun ürünü Deniz Gezmişlerden, Mahir Çayanlardan, İbrahim Kaypakkaya'lardan bugüne kalan en önemli miras, devrimci isyan geleneğidir. Tüm Cumhuriyet tarihinde siyasi polis ve MİT'in birkaç saat içinde tamamladığı tutuklamalarla gerçekleştirilen, komünist avı senaryosunu bozmuştur 68. 1 Mayıs'ları devlet baskısı nedeniyle bahar piknikleri biçiminde kutlama zorunda bırakılan bir geleneği tarihe gömmüştür 68. Kısacası devrimciyim, sosyalistim, komünistim diyen insanların Cumhuriyet tarihinde ilk kez devlete karşı direnme ateşini yakmasıdır 68. *"Dünyayı değiştirmek mümkündür"*, *"Başka bir dünya mümkündür"* diye, dalga dalga yayılan 68'in özlemi "Cinnet Vatan değil, cennet dünya"ydı. Ama çok önemli birşey daha var: 68 ve onu izleyen silahlı isyan, ezilenlere, yoksullara devrimin nasıl yapılamayacağını da öğreten zengin bir hazinedir.

68'den bugüne kalan miras bir dönem sesini Cenova, Sevilla, Rostok, Selanik, Tokyo ve Seattle'daki eylemlerle *"Global Kapitalizme Karşı Global Devrim"* sloganında duyurdu. Yaşadığımız dönemde Latin Amerika'dan Fransa ve Yunanistan'a kadar tüm devrimci isyanlara yansdı. 2008'de başlayan Yunan direnişi devrimci şahlanışın kapitalizmi boğmaya cüret etmesidir.

Yeni kuşakların hafıza ve vicdanlarında yepyeni ufuklarla ve yepyeni mücadelelerle sürecektir 68.

68'in kırkıncı yılında gerek ulusalcı 'sol'dan ve gerekse liberal cenahtan yapılan yorumları tahrifatları, iftiralara göğüsleyecek değişik alanlarda mevzilenmiş bir devrimci marksist cephe

⁴⁰ Ferhat Kentel, *Radikal*, 26.04.2008

de vardır. Bu cephenin, şimdi finans kapital medyası kadar yüksek çıkamayan sesinin grevlerden, sokaklardan, fabrikalardan, üniversitelerden dalga dalga yükseleceği günlerin pek uzak olmadığını dost ta düşman da elbet biliyor.

Umarız ki, 68'in 50. Yılı bu sesin egemenliği altında anılır.

Ve belki de bu ses, 68'li ağabeylerini şu dizelerle anacaktır:

*“Yolun düşerse kıyıya bir gün
Ve maviliklerini enginin seyre dalarsan
Dalgalara göğüs germiş olanları hatırla.
Hatırla yüreğin sevgi dolu, selamla!
Çünkü onlar fırtınayla çarpıştılar
Eşit olmayan savaşta
Ve dipsizliğinde enginin yitip gitmeden
Sana liman gösterdiler uzakta.”⁴¹*

Ersen Olgaç

Ağustos 2008

---

⁴¹ Pierre-Jean de Béranger, 1780-1857